

Naar een effectief recht op water! Verslag van de themadag “Waterarmoede: een storm in een glas water?” [21 maart 2017]

Inleiding

Tekst die werd geschreven door Paul Hermant en Jessica Urbain en die aan het begin van de dag werd voorgelezen door Paul Hermant.

“Ja, nee, ik, hallo, ik moet u zeggen dat, nee, ik ben niet helemaal, het gaat eigenlijk niet echt beter, er is iets dat me sinds gisteren bezig houdt, gisteren had ik een droom, I had a dream, I HAD A DREAM! Ik droomde van een andere wereld waar de aarde rond was, de maan blond was, het leven gezond was, kan je het je inbeelden, ik sliep als een marmot, ik zag zelfs mijn voeten niet meer, en plots schrok ik wakker, het was te zwaar, veel te zwaar... een wereld waar de maan blond is, de aarde rond is, het leven gezond is. Ik had een droge keel, van geluk, een keel die droog was van het geluk, je weet wanneer het je overkomt, zoiets plan je niet, de blonde maan leek een echte blondine te zijn en het gezonde leven was schitterend, kleurrijk, Las Vegas, Euromillions, en ga zo maar door, het was zo tastbaar, zo tastbaar dat mijn tong tintelde, ik kon zelfs niets meer uitbrengen, zozeer bracht de emotie mij van slag en het was nog zo vroeg op de dag.

Toen zei ik tegen mezelf, Paul jongen, kom uit je bed en haal een glas water. Drink wat jongen, het gaat zo wel weer. Maar het ging helemaal niet. De kraan was dicht. Enfin, jullie begrijpen me wel, de kraan was niet dicht, de kraan was open, maar er kwam niets uit. Er was geen water. Toen zei ik tegen mezelf, - ok, dat was stom, het is gewoon zo, maar na zo'n prachtige droom ga je daar niet moeilijk over doen - en ik zei tegen mezelf, Paul jongen, er is geen water, dus maak gewoon een kopje koffie. Een kopje koffie... Nee dus, geen kopje koffie, idioot, er is geen water. Thee dan? Maar nee, uilskuiken, zei ik tegen mezelf terwijl ik naar het toilet ging. Hoe wil je nu thee maken als er geen water is, ik moet echt alles uitleggen maar ik had er dus wel de vinger op gelegd, ik zweer het, ik had er de vinger op gelegd, op de knop om door te spoelen bedoel ik, ik stond op het punt om te drukken en natuurlijk zou daar ook niets gebeuren en wat moest ik doen nadat ik zou drukken en er niets gebeurde, enfin, ik zal het even uitleggen... Of nee, jullie kunnen je het wel voorstellen. En hoe moest het dan met de kinderen als die straks wakker zouden worden?

Want dat had ik nog niet gezegd.

Ik heb gedroomd... en ik heb kinderen.

Die naar school gaan.

En die me elk moment kunnen roepen.

Ik heb de waarschuwing niet gezien, wat me heel erg verwondert want ik kijk goed uit, ik zie ze, ik zie de waarschuwingen, ik ben gewoonlijk een goed waarnemer, een waarschuwing dat het water zal worden afgesloten, zou niet aan mijn aandacht ontsnapt zijn, ik zou ze met een magneet op de koelkast gehangen hebben, ik zou mijn voorzorgen genomen hebben. Water in een emmer, in de waterketel, in flessen, in kopjes, in glazen, in lepels. Kortom, ik zou ingegrepen hebben. Ik heb de waar-

schuwing niet gezien. Als er al een geweest is. Misschien zijn ze vergeten te zeggen dat er geen water meer zou zijn?

Enfin, er is nog wel water. Twee en een halve fles, bruiswater. Beneden. In de kelder. Drie verdiepingen, is niet erg. Ik haastte me weer naar boven omdat het tijd was om te douchen. Te douchen... Paul jongen, onthoud dat nu toch eens, er zijn geen rozen zonder doornen, geen overwinning zonder opoffering, geen recht zonder plicht, geen rook zonder vuur, behalve dan bij mist, maar je kan nooit douchen zonder water, zelfs al is er een douchekop.

Je kan je dus wel inbeelden hoe de rest van mijn dag is gegaan. Het bruiswater in een pannetje op het fornuis om het een beetje op te warmen, en hop met een washandje aan de wastafel, zoals vroeger of zoals van nu af aan, 't is maar zoals je het bekijkt, een klein, kleiner wordend gezin zonder mama die die dag heeft uitgekozen om op tai-hi stage te gaan, dat is wat ik aan mijn vrienden vertel, nu goed, ik wil de sfeer niet verpesten maar ik heb deze week de kinderen, geweldig, dus snel snel even hun gezicht wassen, aan tafel jongens, chocolade voor iedereen, het zou een grote dag worden, een geslaagde dag met papa aan het roer, Paul jongen, dit is jouw dag! De kinderen naar school, papa naar de wasserette. Want de machine weigert natuurlijk dienst, jij wast de kleren heeft mama gezegd, het is jouw beurt. Dus Paul, jongen, spring in het water, duik van drie hoog naar de wasserette, zwem naar het zeepsop en breng de schone, fris geurende was weer naar boven. Schoon, maar zwaar als lood. Ik heb al geen water, ik ga hem ook niet nog eens laten drogen, daar heb ik niet genoeg kleingeld voor en ook te weinig tijd.

Zou het kunnen dat Hydrobru niet antwoordt? Ik weet dat het nog vroeg is. Maar zou het kunnen, of niet? Om hoe laat beginnen die trouwens? Ik ga niet de godganse dag blijven proberen want dat kost me een fortuin, het nummer waarop ik hen kan bereiken is natuurlijk niet gratis, je moet ook niet overdrijven, en trouwens...Sinds wanneer zou zo'n nummer gratis zijn? Ik stel jullie de vraag. Sinds wanneer zou informatie gratis zijn? Sinds wanneer zou een vraag gratis zijn?

Nu weten jullie het dus: wat hebben een telefoonnummer, informatie, een vraag en een liter water gemeen? Ze zijn geen van allemaal gratis. Ik heb het nu over de rekken in de supermarkt drie verdiepingen lager en dan net iets verder. Ik heb het over de gang met het water en andere dranken, waar ik word overweldigd door het aanbod plat water, bruiswater, water met een smaak ik klein formaat, groot formaat, blikjes, flessen... Hier vind je echt voor elk wat wils: Spa, Evian, Contrex, Hépar, Vittel, San Pellegrino, Perrier, Vichy, Valvert, beste koop,... Lachwekkend gewoon! Geen water in huis en hier, tientallen merken te koop. Welk water zal ik kopen? De prijs gaat van 18 eurocent per liter voor het huismerk tot € 1,34 per liter voor het duurste water, ongetwijfeld bronwater met een grote B. Dat kan niet anders.

De berekening is echter snel gemaakt:

3 liter per persoon per dag aan € 0,18 per liter: € 197/per persoon/per jaar

3 liter per persoon per dag aan € 1,34 per liter: € 1467/per persoon/per jaar

We zijn met z'n drieën: dat is dus € 591 per jaar voor het goedkoopste water en € 4401 voor het water met de grote B.

Ik sla dus in. In plastic flessen uiteraard, aan kratten met glazen flessen hoef ik niet te denken, te voet, onmogelijk, te zwaar, dat doet me denken aan dat raadseltje: wat weegt het zwaarst, een kilo veren of een kilo lood? Het antwoord is zonder twijfel een kilo water, Paul jongen, je dag begint lang te worden, tijd om weer naar beneden te gaan, de kinderen van school te halen en ervan te profiteren om iedereen snel in het zwembad te wassen. De rekening kan je achteraf wel maken. Wanneer je voor de zoveelste keer vandaag weer de drie verdiepingen naar boven bent gegaan. Nog even Paul jongen, en dan kan je even uitblazen.

Je hebt alles, de kinderen liggen in bed, ze hebben gegeten, je hebt zelfs de vaat gedaan, je hebt liters en liters van verschillende soorten water aangesleept; nu is het tijd om even te gaan zitten. Je gaat er trouwens best even voor zitten.

Want... Ben je niet iets vergeten? Hydrobru, je hebt niet meer naar Hydrobru gebeld... Stom, want nu zijn ze natuurlijk gesloten. Hoe kon je dat nu vergeten? Hydrobru, jouw bron van informatie. Paul jongen, het is duidelijk niet je dag. Dus je ademt even diep in, haalt een biertje uit de koelkast en kijkt even door het raam. Buiten regent het. En je weet niet waarom, maar je betrapt jezelf erop dat je denk: dat is goed voor de tuin... ”

I. Aanleiding van de studiedag

Als je even de tijd neemt om na te denken over het belang van stromend water in het dagelijkse leven, dan za je al gauw tot de vaststelling komen dat het levensnoodzakelijk is, zowel voor persoonlijke hygiëne, om de woning te onderhouden of om maaltijden te bereiden. Daarbij komt nog wat anderen hiervan denken, de schaamte, het isolement, gezondheidsproblemen... Hoewel steeds meer gezinnen met deze realiteit te kampen krijgen, zijn de omvang, de oorzaken en de gevolgen ervan nog steeds onvoldoende gekend.

Want waterarmoede is niet beperkt tot de extreme gevallen waarin de watertoevoer wordt afgesloten. Het gaat hier ook om moeilijkheden om de waterfactuur te betalen, verouderde installaties, een ontoereikende kennis van de eigen rechten, ...

Op 10 jaar tijd is de jaarlijkse waterfactuur van een gezin van twee personen (70 m³) gestegen van € 161,01 (2005) naar € 251,96 (2015). In 2015 heeft Hydrobru 26.262 afbetalingsplannen toegekend, 1.126 meer dan het jaar voordien. Dit betekent dat 8,8% van de waterfacturen gespreid worden betaald. Nog in 2015 heeft de intercommunale 4.206 aanvragen tot afsluiting van de watertoevoer overgemaakt aan de burgemeesters en/of voorzitters van het OCMW, en werden er effectief 1.323 punten afgesloten, waarvan 591 van gezinnen¹.

Om een beter inzicht te krijgen in deze realiteit en zo te kunnen gaan nadenken over mogelijke maatregelen, organiseerden we op 21 maart 2017 een themadag **“Waterarmoede: een storm in een glas water?”** voor mensen uit de sector die geconfronteerd worden met deze problematiek. Er namen zo'n zeventig mensen met verschillende achtergronden deel (maatschappelijk werkers bij OCMW's of vzw's, uit Brussel en uit Wallonië, experts, vertegenwoordigers van de regulator of de overheid, Brusselsese parlementsleden, enz.).

¹ In 2016 is dit cijfer opgelopen tot 862.

II. Visie van de experts op waterarmoede

's Ochtends werd het woord gegeven aan een panel van sprekers die werden gevraagd om hun visie te geven op waterarmoede en om mogelijke pistes voor reflectie voor te stellen. We vatten hier de belangrijkste en meest verhelderende punten van de respectieve uiteenzettingen samen.

Dhr. Henk Van Hootegem (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting)

Definitie van waterarmoede – Gelijkenissen en verschillen tussen de gewesten in België.

We onthouden verschillende belangrijke elementen uit deze uiteenzetting:

- **de paradox van de verhoging van de waterfactuur:** een lager verbruik is goed voor het milieu maar leidt toch tot een hogere factuur. De vaste kosten worden inderdaad verdeeld over een beperkte hoeveelheid m³ water. Dat dit lagere verbruik leidt tot een prijsverhoging, lijkt in strijd met een mogelijke sociale doelstelling. Het is met andere woorden een illusie dat door middel van de prijsstelling tegelijk ecologische en sociale doelstellingen kunnen worden nagestreefd.
- het systeem in het Vlaamse Gewest: na enkele mislukte testen lijkt Vlaanderen een interessant systeem te hebben gevonden voor de facturering van water. Het zou de moeite waard zijn om dit systeem grondiger onder te loep te nemen, vooral voor wat betreft het sociaal tarief voor water, dat maar liefst 80% goedkoper is dan het normale tarief.
- de aanbevelingen: nadat het Steunpunt de nodige gegevens had verzameld en onderzocht, heeft het heel wat aanbevelingen gedaan die ervoor kunnen zorgen dat iedereen, en in het bijzonder het kansarme publiek, toegang heeft tot water. Enkele van die aanbevelingen zijn: de vraag om het recht op water en zuivering ervan op te nemen in de Grondwet; de noodzaak om de rechten van de consument te versterken, met name door meer overleg en toegang tot informatie; specifieke aandacht voor collectieve woningen; tot slot, een evenwichtige prijsstelling voor water die tegemoetkomt aan de sociale doelstellingen.

Dhr. Bernard Barraqué (onderzoeker van het CNRS bij AgroParisTech)

Oog voor de sociale dimensie bij het bepalen van de waterprijs

Uit deze uiteenzetting onthouden we de volgende zaken:

- In het licht van het grote aantal aansluitingen en het relatief gematigde verbruik kan Europa op het vlak van dienstverlening inzake water mooie resultaten voorleggen. Wel moeten we ons vragen stellen bij de stijging van de waterprijs die, in het huidige factureringssysteem (vaste kosten gec recupereerd via de individuele factuur), gericht is op het verder terugdringen van het globale verbruik. Dit systeem lijkt niet erg duurzaam.
- De maatregelen die de overheid aandraagt om ook voor het kansarme publiek een toegang tot water te garanderen, kunnen algemeen genomen in twee categorieën worden ingedeeld:
 - o De verlaging van de factuur: via een fonds en/of via een prijs die stijgt naargelang de verbruiksschijf.

- Bijdrage in de inkomsten: aankoopbonnen en/of lokale taksen.
- In ieder geval is het zo dat de factuur wordt bepaald op basis van het volume dat op de meter wordt geregistreerd, maar dat is niet het enige mogelijke systeem. Men moet de gegrondheid van de individuele meters in vraag durven stellen. Zo is het gebruik van de individuele meter in Groot-Brittannië heel beperkt, en toch wordt er geen misbruik in het verbruik vastgesteld. De systemen die werken met een collectieve meter, bijvoorbeeld in flatgebouwen, kunnen soms zelfs bijdragen tot meer solidariteit².

Mevr. Christine Mahy (Secretaris-generaal van het Réseau Wallon de Lutte contre la Pauvreté)
Afsluitingen en begrenzers: wanneer de meest kansarmen de kostprijs van hun armoede alleen moeten dragen

Deze uiteenzetting had de vorm van een “geprikkelde reactie”:

We moeten oog hebben voor het risico op progressieve fragmentatie van de armoedeproblematiek Als we de term “waterarmoede” als dusdanig gebruiken, kunnen we op zich een gericht beleid ontwikkelen en in feite elke vorm van armoede als een afzonderlijk probleem benaderen en aanpakken. We moeten kunnen zeggen en blijven herhalen dat er eerst en vooral, in de overgrote meerderheid van de gevallen, problemen zijn met de verdeling van de rijkdom, met de te hoge huurprijzen en dat we moeten vermijden dat er een wildgroei aan systemen en administratieve procedures ontstaat.

De terminologie is belangrijk: zouden we ook niet beter spreken over een eerlijke prijs in plaats van over kosten/waarheid? Van recht op water in plaats van over waterarmoede Want daar ligt vandaag de dag de kern van het probleem. Waarom is iets wat zo algemeen zou moeten zijn, een voorrecht geworden? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat dit voorrecht weer gemeengoed wordt?

We moeten ons focussen op het wegwerken van de ongelijkheden, eerder dan op het beheersen van de armoede. We moeten er ook over waken dat we niet afglijden in de richting van oplossingen zoals budgetmeters of debietbegrenzers die de meest kansarmen in een situatie duwen waarin ze alleen de kosten van hun armoede moeten dragen.

Dhr. François Grevisse (Steunpunt SocialEnergie)
Waterarmoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: problemen en uitdagingen

- **Een groeiend aantal inwoners van Brussel heeft problemen om zijn waterfacturen te betalen:**
 - Verdubbeling van het aantal afsluitingen op 5 jaar (+45% dit jaar)
 - Toename van het aantal afbetalingsplannen met 40% op 4 jaar (1 gezin op 12 heeft een afbetalingsplan)
 - Prijsstijging van 50% op

² Par exemple, dans un immeuble à appartements avec une répartition des charges selon la superficie du logement, il pourrait s’agir d’une solidarité à travers le temps sur le long terme (selon le rythme d’une famille, des enfants qui naissent ou quittent le logement, etc.)

- De meest kansarme inwoners spenderen een aanzienlijk groter deel van hun inkomen aan hun waterverbruik dan de middenklasse.
- **In Brussel is het recht op water uitdrukkelijk opgenomen in de ordonnantie**
- De progressieve tarifiering leidt geregeld tot problemen (fouten in de daadwerkelijke gezins-samenstelling, onbetaalbare facturen door lekken) en het “solidaire” aspect ervan kan ernstig in twijfel worden getrokken. **Een grote meerderheid van de Brusselaars beschikt niet over een individuele meter.** Daardoor verliest de progressieve tarifiering haar bestaansreden, en de tarifiering *tout court* eigenlijk evenzeer.
- **De plaatsing van een regelaar mag de verantwoordelijkheid van de politieke wereld op het vlak van waterbeleid, en in het bijzonder de prijsstelling, niet overschaduw.**
- **Onze kennis over waterarmoede is nog te beperkt** (ervaringen van personen die erdoor worden getroffen, duur van de afsluitingen, oorzaken en gevolgen)

III. Uitdagingen en rondetafel

In de namiddag werden de deelnemers verdeeld in kleinere groepjes om te discussiëren over 6 uitdagingen op het vlak van toegang tot water. Elke groep werd gevraagd om een poster te maken waarop hun voorstellen en reflecties werden samengevat en die ze zouden voorstellen aan de politieke vertegenwoordigers.

a. Afsluitingen en begrenzers: valt het gordijn over de sociale dimensie?

862 afsluitingen in 2016. Maar we weten niets van de mensen die werden afgesloten... hoe lang werden ze afgesloten? Wat waren de gevolgen? We hebben geprobeerd om ons een dag zonder water voor te stellen, maar uiteindelijk blijkt dat niemand een duidelijk beeld heeft van wat dat precies inhoudt. We hebben die dag dan ook geluisterd naar het verhaal van een gezin dat 3 jaar zonder toegang tot stromend water heeft geleefd.

In de praktijk bleek dat heel wat deelnemers aan de dag willen dat afsluitingen en debietverminderingen eenvoudigweg worden verboden. Als we effectief van mening zijn dat toegang tot water een grondrecht is, dan kan een afsluiting nooit worden gerechtvaardigd bij een niet-betaling.

De deelnemers hebben er hoe dan ook op aangedrongen dat de afsluitingsvrije periodes behouden blijven, hebben ervoor gepleit dat het OCMW op de hoogte wordt gebracht na een afsluiting en hebben heel wat ideeën geopperd om de kosten te verlagen en de schuldoopbouw die leidt tot een dergelijke afsluiting, kan worden voorkomen.

b. Tarifiering: de juiste prijs?

De progressieve en zogezegd solidaire tarifiering die tot voor kort nog een uitstekend idee leek, wordt vandaag door heel wat actoren in het veld heel sterk in vraag wordt gesteld. Heel vaak komt het aantal personen dat op een adres is gedomicilieerd niet overeen met het werkelijke aantal bewoners, lekken en andere tekortkomingen in de woning of de apparatuur kunnen tot een ongecontroleerde toename van het verbruik en dus van de prijs leiden, en tot slot blijkt dat kansarme gezinnen in de praktijk niet minder verbruiken dan de anderen, waarschijnlijk omdat hun installaties verouderd zijn. Bijgevolg is het "solidaire" karakter van de tarifiering dus zinloos. Temeer omdat deze solidariteit duidelijk geen rekening houdt met bedrijven die lineair worden gefactureerd - en we zien ook niet goed hoe het anders zou kunnen - aan tarieven die uiteindelijk redelijk voordelig zijn in vergelijking met het tarief dat particulieren betalen.

Het idee om een groter deel van de waterprijs te laten doorwegen in de belastingen - bijvoorbeeld de volledige sanering en riolering - kon daarentegen op heel wat bijval rekenen. Bovendien is dat helemaal niet onlogisch. Deze kosten, de riolering, de stormbekkens en in feite ook de netten zelf staan helemaal los van het verbruik van de gezinnen. Wat voor zin heeft een proportionele betaling ervan dan? Volgens dezelfde logica zou men eveneens de jaarlijkse vergoeding kunnen opschorten. Het lijkt overigens dat er in Groot-Brittannië nauwelijks meters zijn geïnstalleerd op het net en dat het verbruik bijgevolg integraal wordt gefactureerd volgens een collectieve logica via de lokale belastingen zonder dat dit leidt tot buitensporig verbruik. Ook dit idee kreeg onze volle aandacht, vooral omdat belastingen afhankelijk zijn van het inkomen en dus bij uitstek solidair zijn.

Er bestaan nog andere tariefalternatieven die de waterarmoede kunnen bestrijden, waaronder de sociale tarifiering van het water. Dit is eveneens een mogelijke piste, die op een andere manier zou kunnen worden gefinancierd dan via de factuur van degenen die er geen recht op hebben. Ter herinnering: in Vlaanderen ligt het sociaal tarief 80% lager dan de normale prijs. Gratis toegang tot water is er met andere woorden niet meer veraf. De deelnemers benadrukten dat bij de invoering van een sociaal tarief zou moeten worden voorzien dat dit zowel kan worden toegekend op basis van een bepaald statuut als op basis van inkomsten.

Zonder het bestaan van het Sociaal Waterfonds in vraag te stellen, hebben de deelnemers wel van gedachten gewisseld over de efficiëntie ervan in het kader van een betere toegang tot water voor het kansarme publiek. Het lijkt erop dat dit fonds in de meeste gevallen wordt gebruikt om waterfacturen te betalen van gezinnen die schulden hebben, met andere woorden om de tekortkomingen van het tarifieringsystemen te compenseren. De maatschappelijk werkers stellen daarbij vast dat een groot deel van deze schulden bestaat uit inningskosten. Ze hebben het gevoel dat het Sociaal Waterfonds in het systeem dat momenteel wordt gebruikt voor facturatie, tarifiering en inning van schulden nagenoeg nog uitsluitend wordt gebruikt om deurwaarder- of inningskosten te financieren. Bovendien plaatsen ze ernstige vraagtekens bij de administratieve kosten die de begunstigen van dit fonds moeten dragen.

c. De meters: vrienden of vijanden?

Minder dan de helft van de Brusselse gezinnen zou over een individuele meter beschikking. Dat is weinig. Dat ondermijnt duidelijk het principe van een progressieve tarifiering en ondermijnt eigenlijk ook het principe van een op het verbruik gebaseerde facturatie zelf. Er moet dus duidelijk iets gebeuren: ofwel moet ervoor worden gezorgd dat elke woning over een eigen meter beschikt, of anders moet de tarifiering voor het water ingrijpend worden veranderd. Het spreekt voor zich dat wanneer de waterlevering via de belastingen wordt gefinancierd, het niet meer noodzakelijk is om overall meters te installeren. We mogen evenmin vergeten dat er een prijskaartje hangt aan de plaatsing en het onderhoud van de meters. De deelnemers verwijzen hierbij naar de voorstellen van Dhr. Barraqué die het had over het gemeenschappelijkheidsbeginsel (en dus het beginsel van de solidariteit) in gebouwen die met slechts één enkele meter zijn uitgerust. Dit systeem lijkt in vele gevallen gunstig te zijn voor de meest kansarme gezinnen.

Voor de aanwezigen is de idee van collectieve verantwoordelijkheid voor de armoede primordiaal. Armoede is geen kwestie van individuele verantwoordelijkheid dus in die zin zou de individuele meter waarschijnlijk niet tot meer sociale rechtvaardigheid leiden.

De deelnemers lijken het erover eens te zijn dat de afwezigheid van een mechanisme om het verbruik te meten wellicht niet zou leiden tot een ecologische ramp of verspilling. Wat deze laatste risico's betreft, zou de renovatie van de gebouwen en de aanwezige infrastructuur volgens hen een veel grotere impact hebben dan een algemene plaatsing van individuele meters.

En als we het over meters hebben, dan gaat het al gauw ook over de zogenaamde slimme meters, waar wij duidelijk geen voorstanders van zijn.

d. Régulation/médiation : les meilleurs outils pour un prix plus juste ?

Deze functie werd toevertrouwd aan BRUGEL. Algemeen genomen is het wellicht een goede zaak dat de prijzen worden gecontroleerd door een onafhankelijk orgaan. Dit zou moeten leiden tot een betere toegang tot informatie en duidelijkere beslissingen. Het gaat hier in de eerste plaats om transparantie. Wel moet worden voorkomen dat de politiek de verantwoordelijkheid van zich afschuift en dat we evolueren naar een technocratisch systeem. Vroeger zou het moeilijkste politieke standpunt de verhoging van de waterprijs zijn geweest. In de toekomst, met het advies van technici ter ondersteuning, zou die situatie wel eens omgekeerd kunnen zijn. Velen zijn het er ook over eens dat de prijsbepaling een politieke beslissing zou moeten blijven.

Dat brengt ons bij de eerste voordeel van dit onafhankelijke orgaan: toegang tot informatie. Heel wat deelnemers aan de themadag waren namelijk voorstander van het idee dat deze informatie niet uitsluitend voorbestemd moet blijven om politieke beslissing aan te sturen, maar ook aanleiding moet kunnen geven tot een democratisch debat en bijvoorbeeld ter advies voorgelegd moet kunnen worden aan een comité van gebruikers en maatschappelijke organisaties. Daarom dat men misschien moet durven voorstellen om de waterprijs te bepalen op basis van wat de mensen kunnen betalen, eerder dan op de kosten.

Tot slot zouden we graag zien dat dit onafhankelijke orgaan ook andere functies op zich neemt dan enkel het toezicht op de prijzen. Zo zou BRUGEL, net zoals de regulator op het vlak van aardgas en elektriciteit, adviezen kunnen uitbrengen over de sociale maatregelen en diensten kunnen aanbieden op het vlak van bemiddeling of het beslechten van geschillen. Tegenwoordig is het namelijk zo dat bij betwisting van een factuur van Hydrobru er geen enkele antwoordtermijn is voorzien... wat duidelijk aantoont dat een tussenkomst van een derde in geschillen geen overbodige luxe is.

e. Het afbetalingsplan: de druppel water die de emmer doet overlopen?

Het is van fundamenteel belang dat we ons opnieuw vragen gaan stellen bij de idee dat een afbetalingsplan een structurele oplossing biedt, d.w.z. dat het mogelijk is om waterarmoede en andere betalingsproblemen te bestrijden door afbetalingsplannen aan te bieden. Als iemand onvoldoende inkomsten heeft, betekent een afbetalingsplan enkel een bijkomende last die de betrokkene vaak onmogelijk kan dragen. Voor zover wij weten ligt het aantal afbetalingsplannen dat niet wordt nageleefd overigens enorm hoog. Dit toont eens te meer aan dat we armoede als een globaal probleem moeten beschouwen en niet als iets gesegmenteerd. Tot zover dus de oplossingen ten gronde die nodig zijn voor het probleem van de afbetalingsplannen.

We hebben echter ook nagedacht over meer symptomatische oplossingen voor de problemen met deze plannen, waaronder:

- langere looptijden dan die van de volgende factuur;
- beperking van de gerechtskosten die de schuld gewoonlijk nog met meerdere honderden euro's doen toenemen, vaak meer dan het oorspronkelijke bedrag van de schuld, bijvoorbeeld door dagvaardingen te vermijden;
- een verbod om een niet-betaling van de gerechtskosten te beschouwen als een reden om de meter niet opnieuw te openen;

- formaliseren dat het Sociaal Waterfonds voor iedereen open staat, en niet enkel voor mensen die sociale bijstand krijgen OF genieten van een collectieve schuldenregeling.

Dit zijn dus enkele pistes om de problematiek van de afbetalingsplannen aan te pakken.

f. Inschrijving in de grondwet: een sprong in het diepe?

Het zou een goede zaak zijn om dit recht ten volle te consolideren.

In Brussel is de ordonnantie in feite al heel duidelijk op dit vlak wat - onder ons gezegd - niet heeft kunnen voorkomen dat 862 gezinnen in 2016 werden afgesloten. We zijn momenteel van oordeel dat het in het bijzonder goed zou zijn dat dit recht verankerd wordt in de Grondwet en dat heel expliciet wordt gesteld wat de praktische implicaties zijn van dit recht, bijv. het verbod op afsluiting, de toekenning van een gratis hoeveelheid water of iets anders.

IV. Debat met de politieke vertegenwoordigers

Positionering van de verschillende partijen

Voor de themadag van 21 maart hadden we uit de parlementaire debatten de standpunten en verklaringen van de verschillende politieke partijen over het thema toegang tot water verzameld. Het gaat dus niet om volledige of officiële standpunten, maar ze geven ons wel een idee van de posities die elke partij inneemt.

Toegang tot water betekent niet dat die gratis moet zijn, ook al is het zo dat de mensen met de laagste inkomens geholpen moeten worden.

Het Sociaal Waterfonds biedt ondersteuning aan mensen die betalingsmoeilijkheden ondervinden.

De doorstroommeters berekenen niet vaak de juiste prijs van het verbruik.

Alle economische operatoren factureren maandelijks. Het is tijd dat Hydrobru zijn facturatiesysteem moderniseert.

De solidaire en progressieve tarifiering is een intelligente toepassing van het principe "de vervuiler betaalt" en een tool voor sociale correctie.

Bezorgdheid over het voornemen van de regering om BRUGEL verantwoordelijk te maken voor het bepalen van de waterprijs op basis van een vaststelling van de kosten, omdat de regulator zich niet kan verlaten op overheidssubsidies om deze kosten te dekken.

Het zou nuttig zijn om een nauwkeurige analyse te maken van de hele afsluitingsproblematiek: oorzaken, gevolgen, traject dat de betrokkenen afleggen, welke procedure gevolgd zou kunnen worden om op afsluitingen

te anticiperen.

Voorstander van de benoeming van een ombudsman voor water.

De investering in een systeem van maandelijkse facturen mag niet ten koste gaan van de vervanging van de meters die op dit moment aan de gang is.

Tegenstander van prijsverhogingen zolang er geen onafhankelijk toezichthoudend orgaan in het leven is geroepen.

Met maandelijkse facturen kan een overmatige schuldenlast vermeden worden.

Een prijsverhoging leidt niet noodzakelijk tot meer waterarmoede omdat er sociale aanpassingen en begeleidingsmaatregelen voorzien kunnen worden.

Maandelijkse facturen: zouden een overmatige schuldenlast kunnen vermijden maar bieden geen structurele oplossing voor het probleem van de waterarmoede. Welke financiële gevolgen zou de implementatie van een dergelijk systeem hebben voor Hydrobru? Zou het aantal afbetalingsplannen echt niet kunnen worden teruggedrongen met maandelijkse facturen? Nood aan een kosten/baten-analyse van de maatregel.

Aan de watervoorziening zijn ook andere kosten verbonden zoals de creatie van stormbekkens. De belastingbetaler en gebruiker moeten dus aanvaarden dat ze een prijs moeten betalen die deze investeringen weer spiegelt.

Maandelijkse facturen: hiermee zou het Sociaal Waterfonds niet verdwijnen, maar het zou kunnen worden gebruikt voor iets anders dan het betalen van facturen.

De progressieve tarifiering maakt het mogelijk om de consument verantwoordelijk te maken en op te voeden zonder de zwakste gebruikers te straffen.

Vraag om de afbetalingsplannen voor onbetaalde facturen te spreiden van 3 tot 12 maanden. Zelfs mensen die niet over grote financiële middelen beschikken, kunnen €20/maand betalen.

De waterfactuur gaat steeds zwaarder doorwegen op het budget van het gezin. Het is dus essentieel dat elke mogelijke verhoging van de waterprijs wordt tegengehouden.

Reactie op de groepsdiscussies

We hadden voor deze themadag verschillende politieke vertegenwoordigers uitgenodigd zodat ze de voorstellen van de deelnemers konden horen en erop konden reageren. Michel Colson (DéFI), Ahmed El Khannouss (cdH), Arnaud Pinxteren (Ecolo), Catherine Mouraux (PS) en Françoise De Smedt (PTB) waren bereid om aan deze oefening mee te werken³.

Algemeen genomen zijn de verschillende partijen redelijk dicht bij de hierboven uiteengezette beleidslijnen gebleven. We kunnen hier onmogelijk alle reacties volledig opnemen, maar willen toch enkele reacties uit het debat meegeven:

- Dhr. El Khannouss herhaalde dat hij ervan overtuigd is dat maandelijkse waterfacturen een positief effect zullen hebben. Hij wijst er echter op dat erop toegezien zal moeten worden dat dit nieuwe systeem niet tot een verhoging van de inningskosten leidt.
- Mevr. Mouraux zei dat het idee van de afschaffing van de meters haar erg interesseerde en dat ze meer over dit systeem te weten wil komen. Ze vindt het bovendien jammer dat Hydrobru niet systematisch op zoek gaat naar de oorzaak van de zeer hoge facturen, bijvoorbeeld door een technicus ter plaatse te sturen.
- Mevr. De Smedt verklaarde dat ze niets liever wil dan de toegang tot water waarborgen voor de kansarmen en vraagt daarom een bevrozing van de facturen.
- Dhr. Pinxteren blijft van mening dat de solidaire en progressieve tarifiering geschikt is om de doelstellingen inzake sociale rechtvaardigheid te realiseren. Hij onderstreept eveneens dat water dan wel een gemeenschappelijk goed mag zijn, maar dat dit niet betekent dat het gratis moet zijn.
- Dhr. Colson benadrukt het belang van het Sociaal Waterfonds, dat voor 96% wordt gebruikt. Hij herinnert de deelnemers er ook aan dat mensen die worden afgesloten, gewoonlijk geen gebruikers van het OCMW zijn. Hij vindt niet dat water gratis moet zijn, omdat de problematiek van de waterprijs erg complex is.

³ Viviane Teitelbaum (MR) had onze uitnodiging eveneens aanvaard maar kon die dag niet aanwezig zijn om medische redenen.

Conclusie

De themadag “Waterarmoede: een storm in een glas water?” was erg leerrijk, maar heeft ook heel wat vragen opgeworpen die verder moeten worden onderzocht. We onthouden van deze dag onder andere dat we zoveel mogelijk moeten spreken over de problematiek van de toegang tot water in plaats van over waterarmoede. Hoewel het publiek dat een risico op armoede loopt en de mensen die moeilijkheden hebben om toegang te krijgen tot water elkaar niet volledig overlappen, moeten we vaststellen dat de terminologie die we gebruiken gepast is. De problematiek inzake waterarmoede is complex en vraagt om globale oplossingen, niet om een versnipperde aanpak.

Bij de voorbereiding van dit evenement, bij het horen van de experts en bij het volgen van de debatten hebben we ook kennis gemaakt met systemen voor waterbeheer die radicaal verschillen van het systeem dat in Brussel wordt gehanteerd. We hebben soms de neiging om te vergeten dat de oplossingen die door de overheid worden voorgesteld en onze manier van werken worden bepaald door het systeem dat we gebruiken en waarnaar we ons trachten te schikken. En wat als het antwoord daar niet ligt? Wat als de problematiek van de toegang tot water voor een kansarm publiek vereist dat we gaan moderniseren en ons achter een nieuw paradigma gaan scharen? Dit idee is meerdere keren naar voren gekomen tijdens de themadag, niet alleen wanneer we het hadden over de meters, de afsluitingen of begrenzers, maar zelfs wanneer het ging over de tarifiering.

Tot slot zijn we ons ervan bewust dat er nog heel wat vragen onbeantwoord zijn gebleven en dat we vanaf vandaag aan antwoorden en oplossingen moeten gaan werken. Precies daarom nemen we actief deel aan de reeks bijeenkomsten rond waterarmoede die in het leven werd geroepen door Mevr. Céline Fremault en Leefmilieu Brussel. Verder zijn we, in samenwerking met heel wat maatschappelijk werkers en dankzij de steun van de Koning Boudewijnstichting, een onderzoek gestart naar de problematiek van de toegang tot water bij kansarmen. We hopen dat deze initiatieven ons in staat zullen stellen om dit fenomeen beter te begrijpen en om maatregelen te vinden om het te bestrijden.